

Огњен Вујовић

Универзитет у Приштини са привременим седиштем
у Косовској Митровици, Правни факултет
e-mail: ogvijovic@yahoo.com

IUS VITAE AC NECIS И ХРИСТОС

Апстракт: У раду је дефинисано основно подручје сукоба идеологије царског Рима и хришћанства. Зато је у првом делу рада исцртана основна природа римске политичке идеологије, а у другом њен сукоб са Христом. Наравно да је то тема која је погодна за обимна истраживања и наравно да је таквих истраживања било и да ће их бити. Амбиција овог рада се огледа само у томе да се идентификује и да се пође од те базичне тачке сукоба Христа и Рима. Она се тиче најмучније тачке живота, питања пролазности. Ту долазимо до Христовог васкрсења Лазара. Христос је срушио уверење да цар може бити господар живота и смрти. Царство је своју суштину засновало управо око тога, права живота и смрти (*ius vitae ac necis*) у рукама императора као патер фамилијаса и првосвештеника римске политичке заједнице.

Кључне речи: Христос, император, *Pontifex Maximus*, васкрсење, *ius vitae ac necis*.

Власт императора као извор ритуала политичког система

Стварањем империје десило се реуспостављање извесног облика врховне власти појединца слично периоду када је Римом владао *rex*. У периоду Републике, политичари у Риму, као и у демократској Атини, па и басилеуси у аристократској Спарти, нису сматрани божанством. Император је насупротив томе сматран божанством. То је кључна промена коју је донео Принципат. Она је наступила са Августом. Додуше и Цезар је пре Августа посмртно проглашен божанством. Изгледа да је у паганском свету било неизбежно оправдавати постојање у начелу неограничене моћи у рукама једног човека његовом наводном божанском природом. Требало га је представити као натприродно биће које заслужује натприродну моћ. Наравно, постојала је повољна подлога да таква концепција заживи. Наиме, сами римски родови су већ имали предања да потичу од неког од богова.

Цезар је, с обзиром да потиче из рода Јулијеваца који су се сматрали потомцима Венере, отишао још даље. Још за његова живота је његова статуа постављена у храму Квирина са натписом *Непобедивом Богу*.

Август је сматран сином Бога па је називан Аугустус, узвишени. Тиберије, за чије власти је разапет Христос, себе је називао сином божанског Августа. Поред тога, император је истовремено био врховни свештеник (*Pontifex Maximus*) римске државе. Ситуација је била различита од императора до императора у погледу мере коју је захтевао поводом упражњавања његовог божанског култа за његовог живота и за његове власти.

Боље је рећи да је његов живот био неодвојив од врховне власти. Након смрти је свакако сваки од њих сврстан у божанство. Август је извршио религијску реформу како би њоме подупро своју политичку реформу. У то време је религија била битан део јавног и приватног живота. Сетимо се само Луперкалија и Баханалија. Била је неизбежан део политичког живота и политичких ритуала.. Август је обнављао старе храмове. Обновио је свештеничке колегије. Имао је за циљ да сада уместо Републике, религија штити самог цара као ново оличење државе. Стварао је култ своје личности као божанства.¹ Зато су у првом плану били ритуали које је требало следити. Август је пред собом имао огромно царство, огромно мноштво. Зато се морао задржати на апстрактним формалностима. Ту није било снаге за дубљи улазак у политичку заједницу. То је једноставно први корак сваке новине. Она долази као формална новина да би тек много касније постала истински део културе.

За живота императора његове статуе су се налазиле у храмовима као статуе божанства. Свештеници су примењивали одређене ритуале које је захтевао такав култ. Одржаване су игре у његово име, приношене жртве. Путем тих ритуала, путем слика и фугура које је о императору формирала државна пропаганда, он је био свеprisутан. У провинцијама су њихови римски управници инсистирали на том култу императора. Наметали су га. Сетимо се само шта је Пилат урадио. Њему је сметао сам помен да неко други сем Римљана у оквиру римских граница може имати цара, који је Божји син. Када је разапео Христа наредио је да се испише да је разапет Исус Христос цар Јудејски.² Очигледно је на власт и живот римског императора гледао као на светињу, као на власт каквог божанства. Зато се може претпоставити да он није само разапињао идеју о туђем царству него да је сматрао да разапиње и саму туђу идеју о Божјем сину, сину туђег Бога, па и самог туђег Бога. Како другачије претпоставити него да је тако размишљао један припадник паганског, многобожачког света. Чини се да ово до сада у анализама уопште није узимано као могућност.

Жртвовање и стриктни ритуали

Сви велики подухвати захетвају велике жртве. То је централни део не само религије, него и сваке политичке идеологије. Жртва захтева ритуал. Римска политичка идеологија је била својеврстан амалгам религије и политике. Религија јој је давала велику снагу и ревност.

Од Христа једина жртва коју човек треба да чини је лична жртва. Христов пут је пут без сујете. Све је то супротно идеологији царске сујете.

Августове политичке реформе су насупрот свему томе за средиште имале јачање улоге цара. У смислу религијских ритуала он је такође постао централна фигура као првосвештеник римске политичке породице. Као што је централна фигура патријархалне породице био породични старешина. То је основни правац којим су се кретали сви будући римски цареви. Са Константином је наступила суштинска промена и одсутало се од тог пута.

Римљани су, као и сви пагани Антикe, веровали да воља богова управља догађајима. Воља која често може бити резултат некаквог божјег хира. Трeбало се придржавати стриктних формалности религијских ритуала како би се богови умилостивили да буду на страни оног ко их моли за услугу. Такав начин размишљања је оно што је са своје стране погодно стварању правничког начина размишљања

1 О Августовој политичкој реформи више вид. Вујовић 2017.

2 О суђењу Христу више вид. Вујовић 2013, 436-443.

Римљана. Зато су и прве њихове правне формалности, од судског поступка, па до уговора, биле врло стриктне, уз употребу правних ритуала апстрактне природе.

Врхунска сврха римске паганске религије је виђена у просперитету државе. Од доба Августа у просперитету цара као представника државе.

Цицерон говори да се сва религија римског народа састоји из религијских обреда и из ауспиција. Томе додаје и трећи део у виду Сибилених пророчанстава, или гатања, предзнака и чуда. Цицерон отворено каже како су рекс Ромул својим ауспицијама и рекс Нума установљењем ритуала успоставили темеље државе Римљана, која не би могла постати тако велика без наклоности бесмртних богова.

*Cumque omnis populi Romani religio in sacra et in auspicia divisa sit, tertium adiunctum sit, si quid praedictionis causa ex portentis et monstris Sibyllae interpretes haruspicesve monuerunt, harum ego religionum nullam unquam contemnendam putavi mihiq; ita persuasi, Romulum auspiciis, Numam sacris constitutis fundamenta iecisse nostrae civitatis, quae nunquam profecto sine summa placatione deorum immortalium tanta esse potuisset.*³

Да ли је Цицерон веровао у стварну снагу тих ритуала друго је питање. Очигледно је да је јавно писао да верује. То довољно говори о убеђењу јавног мњења. Оно је врло битно за стабилност државе и за одобрење и слеђење поступака власти. Цицерон је свакако знао да без уверења не може бити државе. Религијска уверења и митови везани за њих су били у самом темељу римске државе. Довољно је подсетити се да је Ромул казнио и жртвовао рођеног брата јер је направио светогрђе. Неовлашћено је прескочио државну међу и тиме увредио државу.

Дакле, већ из оваквог става једног тако значајног политичара какав је несумњиво био Цицерон може се поуздано закључити да је римска религија основни нагласак стављала на ритуале. То је чинила и политика.

Пилат и информације о Христу

Када је реч о сукобу римске политике и религије са хришћанством онда треба поћи од онога што говори Нови Завет. Ту се може идентификовати основна тачка сукоба. Реч је о основној муци живота, о пролазности. Ако император нема моћ и право живота и смрти (*ius vitae ac necis*), онда нема ни апсолутну власт. Онда нема ни првосвештеничку улогу, па ни улогу патер фамилијаса римске политичке заједнице.⁴ Да је Рим био свестан такве природе сукоба са хришћанством најбоље говори кључан догађај који се десио пре самог суђења Христу. Реч је о Христовом васкрсењу Лазара.

“41. Тада склонише камен гдје лежаше мртвац. А Исус подиже очи горе, и рече: Оче, благодарим ти што си ме услишио!

42. А ја знадох да ме свагда слушаш; него рекох народа ради који овдје стоји, да вјерују да си ме ти послао.

43. И ово рекавши, викну громким гласом: Лазаре, изиђи напоље!

44. И изиђе умрли увијен по рукама и ногама погребним повојима, и лице му убрусом повезано. Исус им рече: Раздријешите га и пустите нека иде.

³ Cicero, *De Natura Deorum, Liber Tertius*, 5, <https://www.thelatinlibrary.com/cicero/nd3.shtml#5>, приступ 24.05.2022.

⁴ О тој улози више вид. Вујовић 2017.

45. Онда многи од Јудејаца који бијаху дошли Марији, видјевши шта учини Исус, повјероваше у њега.

46. Неки пак од њих отидоше фарисејима и казаше им шта учини Исус.

47. Онда првосвештеници и фарисеји сабраше Синедрион, и говораху: Шта да радимо? Овај човјек чини многа знамења.

48. Ако га оставимо тако, сви ће повјеровати у њега, па ће доћи Римљани и узети нам и земљу и народ.

49. А један од њих, по имену Кајафа, који оне године бјеше првосвештеник, рече им: Ви не знате ништа;

50. Нити помишљате да је за нас боље да један човјек умре за народ, а не да сав народ пропадне.

... 53. Од тога, дакле, дана договорише се да га убију”.⁵

Овде се види страх од тога што Исус чини чудеса. То јесте страх фарисеја да ће им он својим чудима и све већем броју верника који му прилазе угрозити позиције. Али, никако не треба сметнути са ума да су, као што су фарисејима јавили неки од оних који су били присутни када је Исус чинио чуда, неки људи то исто морали јавити Римљанима.

Римљани су у провинцијама морали имати разрађен начин прикупљана информација. Како је другачије царство могло вековима да се одржи? Да је било тако може се видети из упутстава које је Улпијан давао проконзулима као намесницима у провинцијама. Иако је Улпијан ова упутства давао много након периода у којем је управљао Пилат може се основано претпоставити да је тако било одувек. Наиме, када проконзул дође у провинцију, каже Улпијан, треба да објави едикт у коме ће истаћи предности свога доласка, да је у пријатељству (*familiaritas*) са провинцијалцима. То би требало да охрабри (да потпуно оправда, *et maxime excusantis*) становнике да долазе код њега, да га срећу јавно или приватно, јер сви треба да га дочекају у својој земљи.⁶ Ово је у ствари врло суптилно упутство да његова врата треба да остану отворена за све како би прибављао што више информација и како би ситуације и догађаје сагледавао из што бројнијих угла.⁷ Једино на тај начин ће успостављати контролу и то је неопходан услов да је и не изгуби. Може се рећи да је тако намесник у провинцији развијао својеврсни себи подређен обавештајни апарат.⁸ Треба претпоставити да је Пилат имао своје изворе информација који су били независни од главара свештеничких. Како би другачије владао провинцијом? Не може се владати преко других него само директно.

Свето писмо није заинтересовано за овај аспект деловања римског намесника. То је и разумљиво. Исус Христос и не очекује другачије понашање од једног таквог функционера.

Улпијан саветује управнике провинција да не дозволе насилне поступке и утеривање страха и да не дозволе неправедне добитке или губитке.⁹ Они треба да се труде

5 Свето Јеванђеље по Јовану 11.

6 D. 1. 16. 4. 3., *Ulpianus libro primo de officio proconsulis, Antequam vero fines provinciae decretae sibi proconsul ingressus sit, edictum debet de adventu suo mittere continens commendationem aliquam sui, si qua ei familiaritas sit cum provincialibus vel coniunctio, et maxime excusantis, ne publice vel privatim occurrant ei: esse enim congruens, ut unusquisque in sua patria eum exciperet*, <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr>, 08.06.2022.

7 О природи тих упутстава и империјалном језику римског права више вид. Vujović 2018.

8 Кригер сматра да све до краја Републике, Рим није имао организовану тајну службу, Kriger 2016, 35.

9 D. 1. 18. 6., *Ulpianus libro primo opinionum, pr. Illicitas exactiones et violentia factas, et extortas metu venditiones et cautiones vel sine pretii numeratione prohibeat praeses provinciae. Item ne quis iniquum lucrum aut damnum sentiat, praeses provinciae provideat*, <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr>,

да власт не врше на основу погрешних информација.¹⁰ То значи да управници провинција све време треба да граде упориште и у нижим друштвеним слојевима који су увек бројнији. Империја и популизам иду руку под руку.

Однос Пилата (однос римске власти) према Христу

Управник провинције, каже Улпијан, треба да буде религиозно ревностан у спречавању припадника виших класа да угњетавају ниже класе.¹¹ Видимо да Пилат није тако поступао када је у питању Христос. Напротив, осудио га је на смрт. Што значи да у њему није видео некаквог немоћног припадника неке ниже класе, него опасног противника система. Он је у Христу видео опасну моћ коју је хтео да разапне и да је уништи у корену. Управо је у том смислу био религиозно ревностан. То још једном говори у прилог става да је римској политичкој идеологији сметала Исусова моћ да васкрсава људе. Пилат је, очигледно је, сматрао да народу треба доказати да Христос може да умре као и сваки човек.

Може се рећи да је на Исусове поступке¹² гледао као на кривично дело издаје државе (*maiestatis*). Улпијан иначе каже да је дело издаје државе најближе светогрђу.¹³ *Crimen maiestatis* је имао разноврсне облике. Могао га је починити како римски грађанин тако и онај ко то није. Оно је у Принципату проширено на било које дело којим се угрожава безбедност императора или његове породице. Хришћанство је долазило под удар закона као један од облика овог деликта.¹⁴

Провинцијски управник је морао да будно прати и да сузбија свако узнемиравање јавности.¹⁵ Требало је да се стара да нико не може бити спречен у обављању законитих послова и да нико невин не буде изложен кажњавању.¹⁶ Очигледно је да Пилат није сматрао да је Христово деловање законито и да није сматрао да је Исус невин.

Исусова чуда и брзо ширење хришћанства је оно што је морало уплашити намесника једног наводно божанског императора. Њега је морала уплашити нова религија коју носи Божји син који нема ни религијске, ни политичке везе са императором. Не само да није повезан, него је и супротстављен таквом једном идолопоклонству. Хришћанство је било ван хијерархије римског света, јер није било подређено ни фарисејима који су

09.06.2022.

10 D. 1. 18. 6. 1. *Veritas rerum erroribus gestarum non vitatur: et ideo praeses provinciae id sequatur quod convenit eum ex fide eorum quae probabuntur*, <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr>, 09.06.2022.

11 D. 1. 18. 6. 2. *Ne potentiores viri humiliores iniuriis adfiant neve defensores eorum calumniosis criminibus insectentur innocentes, ad religionem praesidis provinciae pertinent*, <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr>, 09.06.2022.

12 Постоје бројна и значајна дела посвећена процесу суђења Христу. Немогуће их је сва побројати на једном месту. Овде ћемо споменути једно које је објављено код нас и где се читалац може детаљније информисати о самом процесу, вид. Stepanović 2008.

13 D. 48. 4. 1, *Ulpianus libro septimo de officio proconsulis pr. Proximum sacrilegio crimen est, quod maiestatis dicitur*, <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr>, 09.06.2022.

14 Berger 1953, 418.

15 D. 1. 18. 6. 3, *Illicita ministeria sub praetextu adiutorum militares viros ad concutiendos homines procedentia prohibere et deprehensa coercere praeses provinciae curet, et sub specie tributorum illicitas exactiones fieri prohibeat*, <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr>, 09.06.2022.

16 D. 1. 18. 6. 4, *Neque licita negotiatione aliquos prohiberi neque prohibita exerceri neque innocentibus poenas irrogari ad sollicitudinem suam praeses provinciae revocet*, <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr>, 09.06.2022.

очигледно сарађивали са Римом. Римљани су дакле могли да толеришу учење о Месији све док се он није спустио на Земљу.

“9. Дознаде пак многи народ из Јудеје да је ондје и дођоше не само ради Исуса, него и да виде Лазара кога он подиже из мртвих.

10. А првосвештеници се договорише да и Лазара убију;

11. Јер многи од Јудејаца долажаху због њега и вјероваху у Исуса”.¹⁷

Дакле, главари свештенички су се договорили да убију Исуса и његова чуда. Не може а да се не претпостави да је са овим договорима морао бити упознат и римски намесник. Не само упознат, него да је морао да их одобри. Мало је вероватно да је он само реаговао на дешавња у провинцији. Вероватније је да је настојао да буде њихов активни учесник. За то је у сваком случају имао одговарајуће механизме које власт носи са собом. Римски управник је у својој надлежности у провинцији имао све случајеве који су се у самом Риму разматрали пред префектом града, или пред преторијанским префектом, или конзулима и преторима.¹⁸ То значи да је он у провинцији примењивао и све формалне и фактичке механизме власти које подразумева тако велика надлежност. На крају крајева Пилат је водио сам судски процес против Христа. Као римски намесник је морао приметити да и Грци, а не само Јевреји крећу за Христом, што је целом случају давало на тежини.

Пилатова намера повратка политици

Из упутстава које смо већ навели, које је Улпијан давао проконзулима,¹⁹ видели смо да је управник провинције могао развијати своју извесну доушничку службу. Он је подстицао да формира сталне, непосредне и интензивне контакте са становницима провинције. Ово је био уобичајен начин римског управљања. Познато је да је још Цезар тако поступао. О томе нас извештава у својим Галским ратовима.

У сваком случају стална и од државе плаћена служба гласника који су преносили вести и документа настала је тек под Октавијаном Августом.²⁰ Он је створио нову државну пошту, *cursus publicus*.²¹ Прилично се угледао на Египћане приликом успостављања тајне службе.²²

Улпијан подвлачи да је управник дужан да гони богохулнике (*sacrilegos*), разбојнике, лопове. Дужан је да их казни према њиховом злочину.²³ Јасно је да су Римљани на богохуљење гледали у контексту својих религијских схватања, а она су била уско везана за политику и политички систем.

“12. Сутрадан многи народ који бјеше дошао на Празник, чувши да Исус долази у Јерусалим,

17 Свето Јеванђеље по Јовану 12.

18 D. 1. 18. 10, *Hermogenianus libro secundo iuris epitomarum, Ex omnibus causis, de quibus vel praefectus urbi vel praefectus praetorio itemque consules et praetores ceterique Romae cognoscunt, correctorum et praesidium provinciarum est notum*, <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr>, 09.06.2022.

19 D. 1. 16. 4. 3.

20 Kriger 2016, 45.

21 Kriger 2016, 46.

22 Вид. Kriger 2016, 46.

23 D. 1. 18. 13. pr, *Ulpianus libro septimo de officio proconsulis pr. Congruit bono et gravi praesidi curare, ut pacata atque quieta provincia sit quam regit. Quod non difficile optinebit, si sollicito agat, ut malis hominibus provincia careat eosque conquirit: nam et sacrilegos latrones plagarios fures conquerere debet et prout quisque deliquerit, in eum animadvertere, receptoresque eorum coercere, sine quibus latro diutius latere non potest*, <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/>, 03. 06. 2022.

13. Узеше гране од палми и изиђоше му у сретање и клицаху: Осана! Благословен који долази у име Господње, цар Израилев!

14. А Исус нашавши магаре усједо на њега, као што је писано:

15. Не бој се, кћери Сионова, ево цар твој долази сједећи на магарету.

... 17. А свједочаше народ који бјеше с њим када Лазара позва из гроба и подиже га из мртвих.

18. Због тога му и изиђе народ у сретање, јер чу да је он учинио ово знамење.

19. А фарисеји рекоше међу собом: Видите како ништа не помаже. Ето, свијет оде за њим.

20. А бијаху и неки Јелини међу онима који дођоше да се поклоне о Празнику²⁴.

Исус Христос је пред очима народа победио смрт. Васкрсење Лазарево је у том смислу морало оставити страхан утисак на римског намесника. Император није могао победити смрт. Није могао било кога да васкрсне. То још није било виђено. Васкрсење Лазарево је рушило римски политички систем јер је рушило фигуре императора као бога. Исус долази у име Господње, као син Божји и цар је Израилев. Као син Божји господар је живота и смрти. Све је то супротно слици римског императора као патер фамилијаса римске политичке заједнице и његовом врховном праву живота и смрти над њеним члановима. То је наесник могао дефинисати као угрожавање положаја императора што је спадало у кривично дело против саме државе, *crimen laesae maiestatis* и светогрђе.

Управник провинције Јудеја

Praesidis, управник, је општи назив за проконзуле, легате императора и за све људе који управљају провинцијом иако могу бити и сенатори. Поред тога, проконзул је посебан назив.²⁵ Јудејом су управљали магистрати називани префекти, или прокуратори. Пилат је био прокуратор провинције Јудеје. Званичан назив његовог положаја је био префект провинције. Прокураторе је као службенике империјалне администрације увео Август. Они су с почетка управљали самом имовином императора. Временом су постављани на чело свих грана администарције, чак и оних које нису биле директно повезане са овом имовином. Било је и оних који су обављали остале државне послове. Многи прокуратори су били ослобођеници, али од времена Хадријана то су могли бити само еквестри. Прокуратори су понекада постављани за управнике римских пограничних провинција.²⁶ Тада су се називали префектима (*praefecti*), као што је био случај са управницима Јудеје.

Као што се може видети, Август је ову службу увео пошавши од познате приватноправне установе. Од Улпијана сазнајемо да је прокуратор онај који туђе послове обавља у складу са налогом власника.²⁷ Још ако се зна да су се тиме тада бавили и ослобођеници, онда се може рећи да је то било ефикасно средство за успостављање верне и лично зависне управе.

Управник провинције има највећу власт у провинцији од свакога после императора.²⁸ Онај ко управља провинцијом, каже Прокул, врши све дужности свих

²⁴ Свето Јеванђеље по Јовану 12.

²⁵ D. 1. 18. 1., *Macer libro primo de officio praesidis, Praesidis nomen generale est eoque et proconsules et legati Caesaris et omnes provincias regentes, licet senatores sint, praesides appellantur: proconsulis appellatio specialis est*, <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/>, 03. 06. 2022.

²⁶ Berger, 654.

²⁷ D. 3. 3. 1. pr.

²⁸ D. 1. 18. 4. *Ulpianus libro 39 ad edictum, Praeses provinciae maius imperium in ea provincia habet*

магистрата из Рима.²⁹ Ко влада провинцијом има право мача (*ius gladii*) и право да пошаље на рад у рудник.³⁰ Управник провинције има власт над свим људима у провинцији. Ако је реч о кривичним делима има власт и над оним људима који су их починили у провинцији иако нису из ње.³¹

Систем је такав, император од управника захтева верност, па је и Пилат од Јевреја тражио изричите изразе и доказе оданости цару и да се изричито одрекну Исуса као цара. Због тога је и организовао суђење.

„14. А бјеше петак уочи Пасхе, око шестог часа; и он рече Јудејцима: Ево цар ваш!

15. А они повикаше: Узми, узми, распни га! Пилат им рече: Зар цара вашег да разапнем? Одговорише првосвештеници: Немамо цара осим ћесара“.³²

Потрудио се да на крсту на којем је Исус био разапет постави натпис на којем се каже да је ту разапет цар јудејски.

„19. Пилат пак написа и натпис, па постави на крст; а бјеше написано: Исус Назарећанин цар јудејски.

20. И овај натпис читаше многи Јудејци, јер близу града бјеше мјесто гдје разапеше Исуса; и бјеше написано јеврејски, јелински и римски.

21. А првосвештеници јудејски говораху Пилату: Не пиши: цар јудејски, него да он рече: ја сам цар јудејски.

22. Пилат одговори: Што писах, писах“.³³

Као што се види, овај натпис није био упућен само Јеврејима. То значи да је Христос имао много следбеника и међу Грцима, као и међу онима који су говорили латинским језиком. Овим чином је Пилат желео да свим поданицима у Јудеји пошаље поруку да Христос не може да победи смрт, да не може да победи заповест императора. Да покаже да је римски цар тај који има неокрњено право живота и смрти.

Пре погубљења Пилат је тражио од Исуса да му потврди да ли себе сматра царем Јудејским. Ово је типичан правнички начин испитивања у суду када се од једне стране тражи јасно и једноставно изношење својих сопствених схватања како би се добила несумњива слика и донела несумњива одлука.

„33. Онда уђе Пилат опет у судницу, па дозва Исуса и рече му: Ти ли си цар јудејски?

34. Одговори му Исус: Говориш ли ти то сам од себе, или ти други казаше о мени?

35. Пилат одговори: Зар сам ја Јудејац? Народ твој и првосвештеници предаше те мени. Шта си учинио?

36. Исус одговори: Царство моје није од овога свијета; кад би било од овога свијета царство моје, слуге моје би се бориле да не будем предан Јудејцима; али царство моје није одавде.

omnibus post principem, <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/>, 3. 06. 2022.

29 D. 1. 18. 12.

30 D. 1. 18. 6. 8. *Qui universas provincias regunt, ius gladii habent et in metallum dandi potestas eis permissa est*, <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/>, 3. 06. 2022.

31 D. 1. 18. 3. *Paulus libro 13 ad Sabinum, Praeses provinciae in suae provinciae homines tantum imperium habet, et hoc dum in provincia est: nam si excesserit, privatus est. Habet interdum imperium et adversus extraneos homines, si quid manu commiserint: nam et in mandatis principum est, ut curet is, qui provinciae praeest, malis hominibus provinciam purgare, nec distinguuntur unde sint*, <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/>, 03. 06. 2022.

32 Свето Јеванђеље по Јовану 19.

33 Свето Јеванђеље по Јовану 19.

37. Тада му рече Пилат: Дакле, ти си цар? Исус одговори: Ти кажеш да сам ја цар. Ја сам за то рођен и за то сам дошао на свијет да свједочим истину. И сваки који је од истине слуша глас мој.

38. Рече му Пилат: Шта је истина? И ово рекавши изиђе опет Јудејцима, и рече им: Ја ниједне кривице не налазим на њему³⁴.

Христос му није јасно потврдио да је цар. Ту је Пилатов начин испитивања остао немоћан. Али, Исус је рекао да сведочи истину и да свако ко је од истине слуша његов глас. Пилат није добио одговор на питање шта је истина. Пошто није могао да му нађе формалну кривицу за формални наставак процеса му је требало одобрење самих Јудејаца. Да би добио пристанак искушавао је Јудејце и њихову оданост Риму па је тражио и добио је одбацивање да је Исус цар Јудејски. Јер, ко би тражио да му туђин убије цара? То доказује да Пилат и главари свештенички све време сарађују око суђења и на самом суђењу. Без те сарадње није могло бити ни пресуде.

„39. А у вас је обичај да вам једнога пустим на Пасху. Хоћете ли, дакле, да вам пустим цара јудејскога?

40. Тада сви опет повикаше говорећи: Не овога, него Вараву! А Вараву бјеше разбојник³⁵.

Ако Пилат није налазио кривице код Исуса зашто је онда дао да га ишибају?

„1. Тада, дакле, Пилат узе Исуса и ишиба га.

2. А војници оплетоше вијенац од трња и метнуше му на главу, и, обукоше му пурпурну хаљину,

3. И говораху: Здраво, царе јудејски! И удараху га по образима³⁶.

Римски војници су употребили императорско знамење како би се наругали Христу. Употребили су пурпурну тогу, а на главу су му ставили венац, али од трња. Римски цареви су носили венац, као некакву круну, само не од трња, наравно. Све ово говори да је намеснику стало до тога да се наруга туђој идеји царства и идеји неримског свемоћног Бога. Али, и идеји да може бити истине а да није истина свемоћи римског императора и политичког система.

„4. Пилат пак опет изиђе напоље и рече им: Ево вам га изводим напоље, да знате да на њему не налазим ниједне кривице.

5. А Исус изиђе напоље носећи трнови вијенац и пурпурну хаљину. И рече им Пилат: Ево човјека!³⁷

Вдимо да га изричито назива човеком, а не Богом. Следеће речи које је упутио Христу, који му не одговара на питања, подвлаче оно што је намесника заправо мучило:

„10. Пилат му тад рече: Зар мени не одговараш? Не знаш ли да имам власт да те распнем и власт имам да те пустим?³⁸

Дакле, право живота и смрти. Нико у провинцији сем римског намесника не може да досуди и изврши смртну казну, или да пусти човека на слободу. То је овлашћење које му је дао сам император као божанство, првосвештеник и патер фамилијас римске политичке заједнице.

Свештенички главари су правдали предају Христа римским властима тиме да је боље да страда појединац него цео народ.

34 Свето Јеванђеље по Јовану 18.

35 Свето Јеванђеље по Јовану 18.

36 Свето Јеванђеље по Јовану 19.

37 Свето Јеванђеље по Јовану 19.

38 Свето Јеванђеље по Јовану 19.

„14. А Кајафа бјеше онај што даде савјет Јудејцима да је боље да један човјек умре за народ“.³⁹

То опет потврђује да је целокупно Исусово деловање врло љутило управо саму римску власт.

Царство је препуштено само себи

Култ императора као оца отаџбине, врховног свештеника и божанства је успешно успоставио и заокружио принцепс Август. Међутим, хришћанство је потиснуло тзв. божанске предзнаке императорске власти. Првосвештеничка функција је у тим условима најживаје настојала да се очува. Зар није сам цар Константин председавао хришћанским саборима? Многе церемоније везане за сусрет са римским царем, мада у корену паганске, опстале су као део политичког церемонијала. Тако се задржала проскинеза коју је увео Диоклецијан. Император је оловљаван и придевом *вечити*. Дакле, није се императорска сујета грчевито држала само првосвештеничке функције, него и потребе да се буде вечит и тиме неупитан. Асполутна власт има, не само неограничене амбиције према простору, већ и према времену. Сенат је и даље преминулим царевима додељивао титулу *Divus*, а подједанко су били обавезни да је користе и нехришћани и хришћани.

У провинцијама су и даље од стране локалних органа бирани свештеници који су служили царском божанском култу, али је њихова функција све више губила религијски значај и опстајала је као део окошталог политичког церемонијала. Царство је било препуштено само себи. У суштини је остало без религије као потпоре апсолутној власти.

Познате су статуе самог цара Константина и његове породице, али то је био обичај из паганства који је имао своју инерцију. Било је ту и дубоке политичке поруке. Императори се нису хтели одрећи своје улоге оца римске политичке породице. Зато је таква пропаганда наставила да функционише. Не треба на Константина и на императоре након њега гледати као на какве баш добронамерне личности које су задржале церемоније царске сујете јер их светина не би разумела другачије и јер светина другачије не би гледала са одобравањем. Не, они су задржавали све што је могло да се задржи од ознака асполутне власти.

Извори и литература

Нови Завет, Свето Јеванђеље по Јовану.

Corpus iuris Civilis, Digesta, <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr>

Cicero, *De Natura Deorum, Liber Tertius*, <https://www.thelatinlibrary.com/cicero/nd3.shtml#5>

Вујовић, Огњен (2017), *Император као отац политичке заједнице – контролом паганских ритуала и њиховим наметањем против хришћанства*, Црквене студије 14. Ниш: Центар за Црквене студије, 233-245.

³⁹ Свето Јеванђеље по Јовану 18.

Вујовић, Огњен (2013), *Ињиурија, слобода говора и појава хришћанства*, Зборник радова 1700 година Миланског едикта. Ниш: Универзитет у Нишу, Правни факултет, 435-463.

Berger, Adolf (1953), *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*, Transactions of the American Philosophical Society 2, doi:10.2307/1005773. Philadelphia: American Philosophical Society.

Kruger, Wolfgang (2016), *Istorija tajnih službi, od faraona do NSA*, Beograd: Laguna.

Stepanović, Željko (2008), *Suđenje Isusu, pravni apsekti*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.

Vujović, Ognjen (2018), *Imperial Language of the Roman Law*, History of Legal Sources- - The Changing Structure of Law. Belgrade: University of Belgrade, Faculty of Law, 175-185.

Ognjen Vujović

IUS VITAE AC NECIS AND CHRIST

The paper defines the basic area of conflict between the ideology of imperial Rome and Christianity. That is why the first part of the paper outlines the basis of the nature of Roman political ideology, and the second part outlines its conflict with Christ. Of course, this is a topic that is suitable for extensive research, and of course there has been and will be such research. The ambition of this work is in identifying the basic point of the conflict between Christ and Rome. It concerns the biggest agony of life, the question of transience. Here we come to Christ's resurrection of Lazarus. Christ broke the belief that an emperor is the master of life and death. The empire based its essence around that, the right of life and death (*ius vitae ac necis*) lies in the hands of the emperor as pater familias and high priest of the Roman political community.